

Mirosław Piotrowski

FLAGA UNII EUROPEJSKIEJ: SYMBOL JEDNOŚCI EUROPY CZY ŹRÓDŁO PRAWNO-POLITYCZNEGO I RELIGIJNO- -HISTORYCZNEGO KONFLIKTU W XX I XXI WIEKU?

WPROWADZENIE

Dwanaście złotych gwiazd na niebieskim tle od wielu lat kojarzonych jest z Unią Europejską i poprzedzającymi ją Wspólnotami Europejskimi. Symbol ten jako flaga eksponowany jest we wszystkich unijnych instytucjach, a w krajach członkowskich Unii z reguły zamieszczany obok oficjalnej flagi państwowej. Flaga ta budzi jednak wiele kontrowersji artykułowanych na poziomie prawnym, politycznym oraz religijno-historycznym, a to ma bezpośrednie przełożenie na nastroje społeczne. Jedni przed flagą UE stają na baczność oddając cześć, inni wycierają nią buty, depczą i palą. Trzeba więc znaleźć odpowiedź na pytanie, czy jest to oficjalna flaga Unii Europejskiej, jaki ma status prawny, czy i jak należy ją eksponować, a także, kto ją stworzył (czym się inspirował) i czy zawiera konkretne przesłanie? Jest bowiem jednym z symboli Unii Europejskiej, poprzez który zamierza się budować europejską tożsamość jej obywateli. Problem ten poruszali m.in. C. Curti Gialdino w pracy „Die Symbole der Europäischen Union” [Curti Gialdino 2005 (2016)] oraz A. Szydłowska w tekście „Budowa tożsamości europejskiej poprzez symbole. Przykład flagi europejskiej”, zamieszczonym na stronie internetowej w 2011 r., który obecnie nie jest osiągalny z powodu wygaśnięcia

DR HAB. MIROSŁAW PIOTROWSKI, PROF. KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Polska; e-mail: miroslaw.piotrowski@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0003-1517-0128>

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

jego dostępności [Szydłowska 2011]¹. W tym kontekście należy odpowiedzieć na rudymen tarne pytanie, czy w ogóle istnieje „europejski demos”, który mógłby budować i wzmacniać własną tożsamość? Celem niniejszego artykułu jest również przedstawienie konfliktów społecznych i politycznych wywołanych eksponowaniem flagi UE w latach 2009-2024 (tj. po przyjęciu Traktatu z Lizbony) w wielu krajach europejskich. Dotychczas nie powstała praca kompleksowo odnosząca się do tego zagadnienia. Niniejszy artykuł ma na celu wypełnienie tej luki.

1. GENEZA FLAGI EUROPEJSKIEJ

Po zakończeniu II wojny światowej można było zaobserwować wzmożoną aktywność inicjatyw – Ruchów na rzecz jedności Europy. Od samego początku wspierane one były przez amerykańską administrację, której zależało na powstrzymaniu komunizmu oraz zapobieżeniu wybuchowi III wojny światowej. Bardzo ważnym czynnikiem stała się też kontrola europejskiej gospodarki. Najbardziej rozpoznawalnym politykiem angażującym się w ten projekt był Winston Churchill. Ten był brytyjski premier od 1947 r. gromadził polityków i aktywistów europejskich, którzy w maju 1948 r. powołali na zjeździe w Hadze *Ruch Europejski (European Movement)*. Obok Churchilla i jego zięcia Duncana Sandysa oraz Polaka Józefa Retingera, w jego organizację zaangażowali się m.in. tacy politycy jak trzykrotny premier Francji Leon Blum, dwukrotny premier Belgii i przewodniczący Zgromadzenia ogólnego ONZ Paul-Henri Spaak oraz premier Włoch Alcide de Gasperi. Dwaj ostatni zaliczani są do „ojców założycieli Unii Europejskiej”, która powstała jako odrębna inicjatywa. Rok później, w maju 1949 r. *Ruch Europejski*, opowiadający się za utworzeniem Stanów Zjednoczonych Europy, przyczynił się do utworzenia Rady Europy z siedzibą w Strasburgu, następnie też Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) [Piotrowski 2020, 418-19]. Krytycznie do tej formy integracji podchodził Jean Monnet, autor słynnej Deklaracji Schumana (9 maja 1950 r.) oraz inicjator powołania Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS) z siedzibą w Luksemburgu, na której czele (High Authority) stanął w 1952 r., jako jej pierwszy przewodniczący. Miał on też duży wkład w finalizację Traktatów rzymskich (25 marca 1957 r.),

¹ Dostępny jest krótki tekst: Rotuska 2011.

powstania Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (EUROATOM) [Monnet 2015, 415-501]². Przy nich wyrosły instytucje: Komisja Europejska, Rada Europejska, Parlament Europejski. Monnet posiadający znakomite kontakty w USA, powołał też Komitet Akcji na rzecz Stanów Zjednoczonych Europy. Wcześniej przy Radzie Europy także utworzono Zgromadzenie Parlamentarne. Monnet, formułę Rady Europy i jej instytucji od samego początku porównywał do przedwojennej Ligi Narodów, w zasadzie bezsilnej i fasadowej, w której po I wojnie światowej on sam pełnił funkcję zastępcy Sekretarza Generalnego. Uważał, że droga obrona przez Radę Europy posiada ten sam co LN „konstruktywny defekt”, i będzie „prowadziła do impasu” [Monnet 2015, 92-115, 311, 320]³. Inicjatywa Monneta poszła więc w innym kierunku i się rozwinęła. Traktat z Maastricht (podpisany 7 lutego 1992 r., wszedł w życie 1 listopada 1993 r.) nadał jej nazwę Unii Europejskiej, która w Traktacie z Lizbony uzyskała osobowość prawną⁴. Niemniej inicjatywa Flagi Europejskiej wyszła z „konkurencyjnej” Rady Europy. W jej to ramach zorganizowano konkurs i powołano w 1950 r. specjalny komitet oceniający nadsyłane propozycje graficzne europejskiej flagi. Procedura trwała pięć lat. Z ponad stu projektów wybrano dwa, autorstwa hiszpańskiego polityka Salvatora de Madariagi i pracownika poczty Rady Europy w Strasburgu Arsen’a Heitz’a. W dniu 25 października 1955 r. Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy wybrało projekt Heitz’a, a następnie w głosowaniu przeprowadzonym przez Komitet Ministrów Rady Europy, w dniu 8 grudnia 1955 r. również zaakceptowano ten projekt⁵. Zdaniem jego autora (który sam na konkurs nadesłał 21 pro-

² Jak dowodzi francuski polityk i pisarz Philippe de Villiers, *Wspomnienia Monneta* były dziełem zewnętrznym, wytworzonym przez zespół profesjonalnych historyków, młodych badaczy, określanych potocznie w USA jako *ghost writers*. Szerzej zob. de Villiers 2019, 30-40.

³ Sekretarzem Generalnym LN w latach 1919-1933 był brytyjski dyplomata James Eric Drummond. J. Monneta na jego zastępcę rekomendował premier Francji Georges Clemenceau i były premier Wielkiej Brytanii, później minister spraw zagranicznych, Arthur Balfour. Monnet we wspomnieniach z zalem pisał m.in.: „Nadanie tym gwarancjom [zapewnienia pokoju – dop. M.P.] bytu i skuteczności należało do Sekretariatu Ligi Narodów. Jednak narzędzia do tego celu pozbawione były realnej siły, jeśli pozostawało się na gruncie postanowień paktu niezawierających środków przymusu i obciążonych prawem weta”.

⁴ *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej, Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej*, Luksemburg 2010, 41 (art. 47 TUE).

⁵ *Flaga Europejska*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Flaga_europejska [dostęp: 04.01.2025].

pozycji) szczęśliwy projekt z dwunastoma złotymi gwiazdami na niebieskim tle, miał bezpośrednio nawiązywać do Najświętszej Maryi Panny, przedstawionej w Apokalipsie św. Jana (12, 1), gdzie czytamy: „Potem wielki znak ukazał się na niebie: Niewiasta obleczona w słońce i księżyc pod jej stopami, a na jej głowie wieniec z gwiazd dwunastu”⁶. Arsen Heitz, który był żarliwym katolikiem, przyznał przed śmiercią, że inspiracją był taki właśnie wizerunek Matki Bożej zamieszczony na Medaliku Niepokalanego Poczęcia (Cudowny Medalik), znany z objawień w Paryżu, świętej Kościoła katolickiego Katarzynie Laboure. Fakt ten oficjalnie odnotowano w encyklopediach, jednocześnie przypominając, że w 1953 r., czyli podczas trwającego konkursu na projekt europejskiej flagi, „Rada Europy ufundowała witraż dla Katedry Najświętszej Maryi Panny w Strasburgu, na którym widnieje wieniec dwunastu gwiazd”⁷.

Dostrzeżono też, uznając za fakt symboliczny, że „flaga została przyjęta przez Radę Europy w dniu 8 grudnia, tj. w dniu uroczystości Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny”. Jak podawano: „Pierwotnie głosowanie nad flagą planowane było na dzień 9 grudnia i wbrew oczekiwaniom odbyło się dzień wcześniej”⁸. Francuski teolog, późniejszy ekspert Soboru Watykańskiego II, Rene Laurentin, twierdził, że „flaga europejska jest dowodem specjalnej opieki roztaczanej przez Matkę Boską nad Europą”. Wskazywał na jej maryjny kolor – niebieski – i Medalik Niepokalanej [Kowalski 2003]⁹. Po latach, szef służby informacyjnej i prasowej Rady Europy Paul Michael Gabriel Levy (m.in. w wywiadzie telewizyjnym dołączonym w bibliografii encyklopedycznej) uznał to wszystko za „przypadek”. Tłumaczył, iż uczestnicząc w wyborze i kształtowaniu flagi, dwanaście złotych gwiazd zestawiano z liczbą idealną (szczęśliwą) dwunastu miesięcy, godzin na tarczy zegara,

⁶ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Pallottinum, Poznań 2003.

⁷ *Arsène Heitz*, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ars%C3%A8ne_Heitz; *Virgen estrasburgo UE.jpg*, http://web.archive.org/web/20150518191536/http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Virgen_estraburgo_UE.jpg [dostęp: 04.01.2025].

⁸ *Flaga Europejska*.

⁹ Dodatkowo autor podaje: „W 1995 roku na brukselskim lotnisku wybudowano kaplicę pod wezwaniem Matki Boskiej Europejskiej. Pierwsza Msza została odprawiona w niej 8 grudnia, w 40. rocznicę wyboru flagi Rady Europy”.

znaków zodiaku, itd.¹⁰ Czy więc od samego początku interpretacja symboliki europejskiej flagi miała stać się zarzewiem konfliktu?

2. PRZEJĘCIE FLAGI PRZEZ WSPÓLNOTY EUROPEJSKIE I UE

„Więc bierzmy (weźmy) ją” – zdecydował w 1986 r. Jacques Delors, ówczesny przewodniczący Komisji Europejskiej. Do przejścia flagi Rady Europy i traktowania jako swojej, Wspólnoty Europejskie dojrzały około trzydziestemu lat, choć konkretna oferta pojawiła się (na stole) błyskawicznie. Już dwanaście dni po wyborze przez Radę Europy swojej flagi, jej Sekretarz Generalny wysłał pismo do przywódców Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali (EWWiS), Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OECC) oraz Unii Zachodnioeuropejskiej (UZE) informujące o tym fakcie. Jednocześnie wyraził nadzieję, że „inne organizacje europejskie w przyszłości używać będą podobnych emblematów”. W 1959 r. analogiczne pismo otrzymali przewodniczący Komisji EWG Walter Hallstein i Euroatomu Etienne Hirsch [Curti Gialdino 2005 (2016), 1, 12]. Rozpoczęła się dyskusja, jaką właściwie flagę powinny mieć Wspólnoty Europejskie i ich instytucje. Padły propozycje przyjęcia własnej flagi z sześcioma gwiazdami, będącymi odbiciem liczby członków Wspólnot. Zderzyły się one z kontrargumentami, że trzeba będzie ją zmieniać po przyjęciu innych państw do Wspólnot. Rozróżniano prestiżowy i praktyczny wymiar flagi, na przykład podczas wizyty wysokich przedstawicieli Wspólnot w USA. Zastanawiano się, czy musi być to flaga czy może chorągiew. Pierwsza zarezerwowana była bowiem dla państw. O fladze dyskutował Robert Schuman i minister w jego rządzie, a jednocześnie przewodniczący Chrześcijańskiej Partii Demokratycznej we Francji (Mouvement Republicain Populaire MRP) Pierre-Henri Teitgen¹¹, który uważał, że postępującym Wspólnotom Europejskim potrzebna jest „chorągiew w procesji” (*Prozessionsfahne*) [Curti Gialdino 2005 (2016), 2-3]. W latach 60-tych i 70-tych dyskusja nad flagą nie przełożyła się na proces decyzyjny, choć Parlament Europejski czasem używał ją nieoficjalnie. Tam

¹⁰ *Videokit European Flag – The Origin of the flag Strasbourg 2005*, https://www.cvce.eu/obj/account_by_paul_m_g_levy_on_the_creation_of_the_european_flag-en-6d23210b-865d-4f02-b2ca-2c30b9ed0588.html [dostęp: 04.01.2025].

¹¹ Minister spraw zagranicznych i dwukrotny wicepremier Francji, od 1976 r. członek Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

też po pierwszych bezpośrednich wyborach w 1979 r. odświeżono inicjatywę przyjęcia wspólnej flagi. Dyskutowano nad „nieodzownym” (niezbýwalnym) symbolem komplementarności, solidarności poczucia jedności Europy. Na początku lat 80-tych kwestia przyjęcia europejskiej flagi stała się przedmiotem korespondencji między przewodniczącymi PE i RE, którzy przesyłali ją dalej do konsultacji w odpowiednich Komisjach. Na konieczność przejęcia flagi zwróciła także uwagę Rada Wspólnot Europejskich zaktýwizowana wyraźną inspiracją Niemiec [tamże, 8-10]. W przeprowadzonym głosowaniu w dniu 11 kwietnia 1983 r., Parlament Europejski podjął decyzję, by zaproponować używanie flagi Rady Europy przez Wspólnoty Europejskie¹². Rok później, 26 kwietnia 1984 r. negatywne stanowisko w tej sprawie wyraziła Komisja Prawna Parlamentu Europejskiego, którą kierowała wpływowa polityk Simone Veil¹³. Zwracała ona uwagę na ryzyko pomyłki przy organizacji szczytów dwóch odrębnych organizacji europejskich używających tej samej flagi. Obawiała się pomieszania „postrzegania tożsamości wspólnotowej, która różni się od tożsamości Rady Europy”. Jak zauważył cytowany C. Curti Gialdino, szło także o dyskomfort eksponowania tej samej flagi podczas posiedzeń parlamentarnych reprezentacji Rady Europy i Wspólnot Europejskich, które w tamtym czasie korzystały z tej samej sali plenarnej w Strasburgu. Wspomniana S. Veil opowiedziała się za przeprowadzeniem otwartego konkursu na projekt flagi wśród obywateli krajów Wspólnot Europejskich. Zając się tym (problemem) miała powołana w 1984 r. *ad hoc* komisja o wdzięcznej nazwie „Europa Obywateli”, znana

¹² *Flaga europejska – infografika*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/european-flag/european-flag-infographic-text-only_pl [dostęp: 04.01.2025]; Curti Gialdino 2005 (2016), 6-7.

¹³ Francuska polityk i prawnik (1927-2017), pochodziła z rodziny francuskich Żydów. W czasie II wojny światowej wywieziona do obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau i Bergen Belsen. Po wojnie francuski minister zdrowia za prezydentury Valerego Giscard’a d’Estaing i Jacquesa Chiraca, m.in. w gabinecie Raymonda Barre. W 1975 r. doprowadziła do uchwalenia we Francji ustawy umożliwiającej aborcję na żądanie (tzw. Ustawa Veil). W latach 1979-1993 poseł do PE (ALDE), w latach 1979-1982 przewodnicząca Parlamentu Europejskiego, zob. *Simone Veil: ocalała z Holokaustu, pierwsza kobieta-przewodnicząca Parlamentu Europejskiego (1927-2017)*, https://european-union.europa.eu/document/download/79bf0567-5d88-45fd-9e2e-eb841f9001f4_pl?filename=eupioneers-simone-veil_pl.pdf; https://pl.wikipedia.org/wiki/Simone_Veil; https://www.europarl.europa.eu/meps/pl/1174/SIMONE_VEIL/history/3#detailedcardmep [dostęp: 04.01.2025].

też jako „Komitet Adonnino”¹⁴. Ostatecznie S. Veil rekomendowała przyjęcie flagi RE. Zalecenia te przyjęła w końcowym raporcie, 12 czerwca 1985 r., tzw. Komisja Colombo¹⁵, ale dyskusje trwały dalej. Argumentowano, że obok ustanowienia wspólnego hymnu „Ody do Radości” (IX Symfonii Ludwiga van Beethovena) oraz Dnia Europy, europejska flaga miała odgrywać niezwykle istotną rolę. Stąd ważny jej kształt, barwy i symbolika, na których zamierzano budować tożsamość europejską. Dalsze dywagacje przecięła cytowana decyzja J. Delorsa i 29 maja 1986 r. flaga europejska załopotowała nad siedzibą Komisji Europejskiej, przy akceptacji innych instytucji i akompaniamencie hymnu, stając się *de facto* ich flagą [Curti Gialdino 2005 (2016), 12-16]¹⁶. Fakt ten z zadowoleniem powitało Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy, które w przyjętym *Sprawozdaniu* (par. 9) z 18 grudnia 1986 r., odnotowało: „W sprawozdaniu z zadowoleniem przyjęto decyzję Wspólnoty Europejskiej o wdrożeniu zalecenia Komitetu Adonnino w sprawie Europy obywateli, w którym zaleca się, aby europejską flagą i hymnem były te, które są już używane przez Radę Europy, wyrażając jednocześnie

¹⁴ Nazwa nawiązuje do przewodniczącego komitetu, włoskiego posła do PE w latach 1979-1984, Pietro Adonnino, opracowującego, na zlecenie Rady Europejskiej, projekt reform instytucji wspólnotowych. Celem grupy było: „zachęcanie Europejczyków do wypracowywania wspólnej tożsamości, wspólne obywatelstwo oraz przyjęcie europejskich symboli, jak flaga UE, hymn, paszport, tablice rejestracyjne pojazdów, orkiestra symfoniczna, wydarzenia sportowe itd.” Zob. <http://pl.euabc.com/word/705>, *Pietro Adonnino MEP*, https://www.europarl.europa.eu/meps/en/957/PIETRO_ADONNINO/history/1; *The Penguin Companion to European Union* by Anthony Teasdale and Timothy Bainbridge, https://penguincompaniontoeu.com/additional_entries/adonnino-committee/ [dostęp: 04.01.2025]; Curti Gialdino 2005 (2016), 9-12.

¹⁵ Była to Komisja „wybitnych mężów stanu” (wybitnych osobistości europejskich) pracująca pod przewodnictwem Emilio Colombo (1920-2013), który był chadeckim politykiem, ministrem i wiceministrem w ok. trzydziestu włoskich rządach, w latach 1970-1972 premierem Włoch, w latach 1977-1979 przewodniczącym Parlamentu Europejskiego, w latach 1989-1992 posłem do PE, a od 2003 r. dożywotnim członkiem włoskiego Senatu. Zob. https://en.wikipedia.org/wiki/Emilio_Colombo; *Były premier Włoch nie żyje*, <https://www.wprost.pl/swiat/405592/emilio-colombo-nie-zyje.html>; https://www.europarl.europa.eu/meps/pl/968/EMILIO_COLOMBO/history/3 [dostęp: 04.01.2025]. Zob. *Projet de Rapport Interimaire de la Commission Institutionnelle sur les bases constitutionnelles de l'Union européenne – Rapporteur: E. Colombo*, <https://dorie.ec.europa.eu/en/details/-/card/342933> [dostęp: 04.01.2025].

¹⁶ Autor zaznacza, że J. Delorse we wspomnieniach miał wskazać błędną datę 29 marca 1986 r., dodaje też, że Komisja Europejska „zasadniczo zaakceptowała” flagę i hymn 10 grudnia 1985 r. Zob. też: Barcz 2020, 54-55.

nadzieję, że uda się znaleźć zadowalające rozwiązanie kwestii obchodzenia Dnia Europy w tym samym dniu w całej Europie”¹⁷.

W przyjętym 7 lutego 1992 r. Traktacie z Maastricht (który wszedł w życie 1 listopada 1993 r.), nazwanym też Traktatem o Unii Europejskiej, dla wszystkich Wspólnot wprowadzono taką właśnie nazwę. W Artykule A stwierdzono: „Niniejszym Traktatem Wysokie Umawiające się Strony ustanawiają między sobą Unię Europejską, zwaną dalej ‘Unią’. [...] Unię stanowią Wspólnoty Europejskie, uzupełnione politykami i formami współpracy przewidzianymi niniejszym Traktatem”¹⁸.

Instytucje UE przejęły wszystkie symbole Wspólnot, w tym flagę. Nie zostało to jednak zaakceptowane na drodze formalno-prawnej przez kraje członkowskie Unii Europejskiej. Dla wielu krajów flaga UE jako oficjalny symbol Wspólnot i poszczególnych państw członkowskich była nie do zaakceptowania. Mimo uporu Jacquesa Delorsa, który na początku 1994 r. zaproponował, aby 9 maja (w Dniu Europy) uznać za oficjalną niebieską flagę z dwunastoma złotymi gwiazdami, powiewającą nad europejskimi budynkami, to część krajów na posiedzeniu RE, jak Dania czy Wielka Brytania, sprzeciwiły się temu, bądź wyraziły poważne zastrzeżenia. Wobec tego, sprawująca wówczas prezydencję Grecja, odложиła ten projekt [Curti Gialdino 2005 (2016), 19-20]. Problem Europejskiej Flagi, dosłownie i w przenośni, pozostał w zawieszeniu. Niebieska flaga z dwunastoma złotymi gwiazdami powiewała bowiem przed budynkami instytucji UE, ale nie była formalnie zaakceptowana przez wszystkie państwa członkowskie. Flaga Europejska znalazła się więc w „strefie zgniotu”, pomiędzy afirmującymi ją politykami, dążącymi do pogłębiania integracji Unii i tworzenia superpaństwa europejskiego, a sceptykami, działającymi na rzecz Europy Ojczyzn, czyli suwerennych narodów.

¹⁷ Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 18 December 1986, Doc. 5668, *Report on the general policy of the Council of Europe – Future of European co-operation Implementation of the report of the Commission of Eminent European Personalities (Colombo report)*. (Rapporteur: Mr LIED) I. Draft resolution presented by the Political Affairs Committee. “The report welcomes the decision of the European Community to implement the recommendation of the Adonnino Committee on a people’s Europe advocating that the European flag and anthem should be those already used by the Council of Europe, while expressing the hope that a satisfactory solution can be found to the question of celebrating Europe Day on the same date throughout Europe.” Zob. <https://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/1986/EDOC5668.pdf> [dostęp: 04.01.2025].

¹⁸ *Traktat z Maastricht*, https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/traktaty/Traktat_z_Maastricht_PL_1.pdf [dostęp: 04.01.2025].

3. FLAGA UE A ZAPISY PRAWNO-TRAKTATOWE

W połowie grudnia 2001 r. Rada Europejska na szczycie w Laeken, podjęła decyzję o powołaniu Konwentu w Sprawie Przyszłości Europy (nazywanym Konwentem Europejskim), na którego czele stanął były prezydent Francji Valéry Giscard d'Estaing. Głównym jego celem było przygotowanie nowego projektu Konstytucji Unii Europejskiej, który miał zastąpić cztery dotychczasowe traktaty¹⁹. Efektem prac Konwentu był przedstawiony w lipcu 2003 r. tekst Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, w którym, w art. I ust. 8 zatytułowanym „Symbole Unii”, na pierwszym miejscu zapisano: „Flaga Unii przedstawia krąg dwunastu złotych gwiazd na niebieskim tle”²⁰. Prawne zakorzenienie flagi, bezpośrednio poprzedzał zapis nadający osobowość prawną Unii (art. I-7). W dalszej kolejności unijnej symboliki ustanawiano hymn, dewizę, walutę i Dzień Europy. Następne artykuły dotyczyły praw podstawowych i obywatelstwa Unii. Kontekst był nieprzypadkowy. Potwierdzał tendencję budowy europejskiego państwa ze wspólnym obywatelstwem, pod jedną flagą²¹. Philippe de Villiers, znający osobiście twórcę „Eurokonstytucji” – Valéry’ego Giscard d'Estaing, twierdził: „Przede wszystkim zależało mu na ‘liturgii symbolów Unii’”, a na ich pierwszym miejscu wymieniał flagę UE [de Villiers 2019, 44-45]. Projekt (tekst) nowego Traktatu, został przyjęty przez Radę Europejską 18 czerwca 2004 r. Oficjalnie podpisano go w Rzymie 29 października 2004 r. Wcześniej zatwierdził go Parlament Europejski, ale w 2005 r. odrzucony został w drodze referendum przez Francję (29 maja) i Holandię (1 czerwca) i ostatecznie nie wszedł w życie [Barcz 2020, 54-55]. W Unii Europejskiej ogłoszono „okres refleksji”, który trwał około jednego roku. Efektem była decyzja o podjęciu prac i przedstawieniu podobnego dokumentu, ale pozbawionego bezpośrednich zapisów wskazujących na budowę europejskiego państwa. W nazwie traktatu nie pojawiają się już więc słowa „Konstytucja dla Europy”, a z treści usunięto ustanowioną m.in. funkcję „Ministra spraw zagranicznych Unii” (art. I-28), zapis, że prawo Unii ma pierwszeństwo przed

¹⁹ *Spotkanie Rady Europejskiej w Laeken 14-15 grudnia 2001 r. Wnioski Prezydencji*, <https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/konkluzje/laeken2001112.pdf> [dostęp: 04.01.2025], s. 172-73.

²⁰ *Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2005, s. 19.

²¹ Tamże, s. 19-20. Szerzej zob. Piotrowski 2022, 217-38.

prawem Państw Członkowskich (art. I-6) oraz „Symbole Unii” (art. I-8) z jej oficjalną flagą na pierwszym miejscu²². Rozpoczął się proces, który profesor Jan Barcz nazwał „dekonstytucjonalizacją”, prowadzącą do uchwalenia Traktatu z Lizbony (TL) (nazwanego też Traktatem lizbońskim, reformującym, rewizyjnym lub mini traktatem) [Barcz 2020, 66, 146-48]. Ostateczny jego kształt został uzgodniony 18-19 października 2007 r. przez szefów rządów i głowy państw, podczas szczytu Rady Europejskiej w Lizbonie. Tam też nowy traktat został uroczystie podpisany 13 grudnia 2007 r., a wszedł w życie 1 grudnia 2009 r. [tamże, 67-75]. Warto przypomnieć, że już w 2006 r. Nikolas Sarkozy, jeszcze jako minister spraw wewnętrznych Francji, zaproponował, aby z dotychczasowego projektu (czyli tzw. „Eurokonstytucji”) wybrać normy niewzbudzające kontrowersji oraz szybko przyjąć syntetyczny dokument. Takim stać się miał Traktat z Lizbony, co potwierdzają wypowiedzi ówczesnych prominentnych polityków. Były prezydent Francji i zarazem twórca odrzuconej „Konstytucji dla Europy” – Valéry Giscard d’Estaing, odnosząc się do TL, stwierdził: „tekst jest faktycznie powtórzeniem wielkiej części istoty konstytucji”. Kanclerz Niemiec Angela Merkel konstatowała: „istota konstytucji została zachowana. Taka jest prawda”, a Anders Fogh Rasmussen, do 2009 r. premier Danii, a następnie szef NATO, powiedział: „zniknęły wszystkie elementy symboliczne, zostało to najważniejsze, sam rdzeń” [Kołakowska 2007]²³. Faktycznie, z treści TL zniknęły wszystkie symbole, wraz z flagą Unii Europejskiej. Jednakże przed podpisaniem Aktu Końcowego Konferencji Międzyrządowej, przyjmującej TL, dołączono do niego 65 deklaracji. W deklaracji nr 52, szesnaście krajów oświadczyło, że: „flaga przedstawiająca krąg dwunastu złotych gwiazd na niebieskim tle, hymn pochodzący z ‘Ody do Radości’ z IX Symfonii Ludwiga van Bethovena, dewiza ‘Zjednoczeni w Różnorodności’, euro będące walutą Unii Europejskiej oraz Dzień Europy obchodzony 9 maja pozostają dla nich symbolami wyrażającymi poczucie wspólnoty obywateli Unii Europejskiej oraz ich związek z nią”²⁴.

²² Por. *Traktat ustanawiający Konstytucję*, s. 18-29; zob. *Wersje skonsolidowane Traktatu...*, s. 15-32. Ze wspomnianych „Symboli Unii” pozostawiono tylko walutę euro, ale nie jako symbol. Wprowadzono też stanowisko „Wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa”.

²³ Mimo tych wypowiedzi, cytowany J. Barcz sprzeciwia się tezie prostego „przepakowania treści Traktatu konstytucyjnego” [Barcz 2020, 66].

²⁴ *Wersje skonsolidowane Traktatu...*, s. 355.

Jej sygnatariuszami były: Belgia, Bułgaria, Niemcy, Grecja, Hiszpania, Włochy, Cypr, Litwa, Luksemburg, Węgry, Malta, Austria, Portugalia, Rumunia, Słowenia i Słowacja. Deklaracji nie podpisało jedenaście krajów, w tym dwa państwa założycielskie Wspólnot, Francja i Holandia, gdzie obywatele wcześniej odrzucili w referendum treść „Eurokonstytucji” oraz m.in. Polska, Wielka Brytania i Czechy. Deklaracja nie miała mocy prawnej takiej, jak Traktaty, co więcej, w Traktacie z Lizbony dokonano formalnej „rezygnacji” z używania symboli takich jak flaga UE. Sprowadzono ją więc na niższy poziom – i jak zauważa J. Barcz – „symbole zostały uwzględnione w regulaminach instytucji (np. Parlamentu Europejskiego)” [Barcz 2020, 65-66]²⁵. Istotnie, w art. 238 Regulaminu PE, zatytułowanym „Symbole Unii”, mimo że w TL dokonano „rezygnacji” z symboli Unii, w pkt. 1 i 3 czytamy: „Parlament uznaje i przyjmuje następujące symbole Unii: flagę przedstawiającą krąg dwunastu złotych gwiazd na niebieskim tle; [...] Flaga podnoszona jest we wszystkich budynkach Parlamentu z okazji oficjalnych wydarzeń. Flaga wywieszana jest we wszystkich salach posiedzeń Parlamentu”²⁶.

W praktyce, w ślad PE poszły inne instytucje Unii. To sprawiło m.in., że flaga UE zaczęła być uważana za oficjalną, choć formalnie statusu takiego nie posiadała. Pojawiło się więc pytanie, czy i w jaki sposób ją eksponować w oficjalnych instytucjach krajów członkowskich UE. W Polsce, 20 maja 2013 r., na zlecenie Szefa Kancelarii Sejmu RP (BAS-WAU iP 1045/13), zo-

²⁵ Tutaj wykaz pięciu pakietów „rezygnacji”. W tekstach regulaminów innych instytucji UE z lat 2009-2012, jak RE, KE, Rada, TSUE czy Trybunał Obrachunkowy, trudno dostrzec zapisy o fładze, choć bez wątpienia się od niej nie dystansują. Por. Regulamin Rady Europejskiej z 01.12.2009, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009D0882&qid=1405429705958&from=PL>; Regulamin Komisji (C(2000) 3614), Dz. Urz. UE wyd. spec. 2004, rozdz. 01, t. 3, s. 213, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2000Q3614:20111116:PL:PDF>; L 308/26 Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich z 08.12.2000, Regulamin Komisji (C(2000) 3614), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000Q3614&from=PL>; Decyzja Rady dotycząca regulaminu wewnętrznego Rady 2000Q3614 – PL – 16.11.2011 – 012.001 – 1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009D0937-20160101&qid=1472129253953&from=PL>; Tekst skonsolidowany regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości z 25.09.2012, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2012-10/rp_pl.pdf; Regulamin Trybunału Obrachunkowego Unii Europejskiej z 23.04.2010, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:103:0001:0006:PL:PDF> [dostęp: 14.11.2024].

²⁶ *Parlament Europejski, Regulamin. Dziewiąta kadencja Parlamentu, styczeń 2023*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RULES-9-2023-01-18_PL.pdf [dostęp: 14.11.2024]. Zapisano tu także, iż PE przejmuje inne symbole Unii: hymn, dewizę i Dzień Europy 9 maja; Por. Rotuska 2011.

stała sporządzona specjalna „Opinia prawna”, gdzie na początku wskazywano, że jej przedmiotem jest przede wszystkim: „odpowiedź na pytanie dotyczące podstaw prawnych umieszczania ‘na stałe’ w Sejmie RP (w Sali posiedzeń oraz na terenie Sejmu) ‘flagi UE’ przy fładze polskiej ‘jako równorzędnej’” [Czerny 2013, 252-60]. Zarówno jej treść i podsumowanie trudno uznać za jednoznaczne. Autor „Opinii” słusznie zauważył, że określenie „flaga Unii Europejskiej nie jest w pełni precyzyjne” i odwołał się do jej genezy. Powołując się na przepisy polskiego prawa i zauważając brak regulacji protokołu flagowego, konstatuje: „nie ma konkretnego przepisu, który nakazywałby określonym organom umieszczanie flagi Unii Europejskiej (a dokładnie tzw. flagi europejskiej lub flagi Europy) obok flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Jednocześnie nie ma też przepisów, które by tego wyraźnie zakazywały” [tamże, 254, 259].

Analizując europejskie przepisy autor dochodzi do podobnych konkluzji stwierdzając: „Z regulacji tych nie wynika nakaz wykorzystywania przez państwa członkowskie Unii flagi europejskiej. Jednocześnie nie tworzy on zakazu tego rodzaju stałej, lub czasowej praktyki” [tamże, 255].

W dalszej części mowa jest o zasadach opracowanych wcześniej przez Komisję Heraldyczną MSWiA, gdzie wskazywano, że: „europejska flaga na budynkach i w pomieszczeniach instytucji publicznych nie powinna być ekspozowana w sposób ciągły, ale okazjonalnie”. Jednocześnie Komisja Heraldyczna wskazywała, że przy takim okazjonalnym ekspozowaniu flagi UE, należy stosować ustawową zasadę ekspozowania flag. Stwierdzano, że „flaga z barwami Rzeczypospolitej Polskiej powinna być, zgodnie z tzw. zasadą starszeństwa, umiejscowiona jako uprzywilejowana po lewej stronie innych flag (z punktu widzenia osoby patrzącej)” [tamże, 256].

Zasady te nazwane zostały przez autora „niewiązącą prawnie opinią”. Jego zdaniem błędne jest zestawienie protokołu dyplomatycznego określającego okazjonalne ekspozowanie symboli i flag innych państw na terenie Polski z flagą UE, gdyż „przynależność do Unii Europejskiej ma charakter trwały”. Ostatecznie „wobec braku konkretnych przepisów kompetencyjnych [...] protokołu flagowego”, decyzje w tej sprawie pozostawia Marszałkowi Sejmu RP, jako gospodarzowi miejsca [tamże, 257-60]. Warto zauważyć, że autor przywoływanej „Opinii”, nie nawiązał w ogóle do odrzuconego *Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy*, gdzie znajdowały się zapisy o symbolach Unii. Omówił natomiast deklarację nr 52 TL. Z punktu widzenia przyjętych aktów prawnych postąpił prawidłowo. Niemniej postrzegając

Unię Europejską jako organizację będącą w ciągłym, legislacyjno-prawnym i politycznym procesie rozwojowym, można było się do tego odnieść. Polemiczną jawi się też odnotowana w „Opinii” teza o trwałym charakterze przynależności państw członkowskich do UE, gdyż art. 50 TL przewiduje możliwość wystąpienia z Unii, co więcej, kilka lat później (po „Opinii”), skorzystała z tego Wielka Brytania²⁷.

4. FLAGA JAKO SYMBOL WALKI O MODEL UE

Wychodząc z założenia, że każda instytucja może posługiwać się własnymi symbolami, Parlament Europejski (oraz pozostałe instytucje) wywiesił niebieską flagę z dwunastoma złotymi gwiazdami. Mając jednak na względzie polityczno-historyczny kontekst związany z usunięciem wszelkiej symboliki w Traktacie z Lizbony, jako atrybutów państwowości UE, gest ten przez wielu był odczytywany jako lekceważenie woli jej obywateli, wyrażonej we wcześniejszych referendach²⁸. Flagi nie postrzegano więc wyłącznie jako emblematu wskazującego na przynależność do europejskiej organizacji, ale stała się ona symbolem konfliktu i walki z konkretnym jej modelem. Dobitym tego przykładem stała się Francja. W 2017 r. „Deutsche Welle” (DW) opublikowało artykuł o znamienym tytule: *Spór o unijną flagę we francuskim parlamencie. „Czy musimy ją tu znosić?”*. Autorzy zauważali, że „Europejskie symbole działają na lewicowych i skrajnie prawicowych polityków jak płachta na byka”. Tam gdzie ich przedstawiciele zwyciężają w wyborach lokalnych (Front National), natychmiast usuwają unijną flagę z ratusza [Noll i Colen 2017]. Domagano się też usunięcia unijnej flagi ze Zgromadzenia Narodowego. Podnoszono argumenty, że Francja odrzuciła w referendum symbole Unii oraz, że nie znalazła się w gronie 16 państw sygnujących wspomnianą deklarację nr 52, *notabene* prawnie niewiążącej. Jak przypominano, prezydent Nikolas Sarkozy do 2012 r.²⁹ sprzeciwiał się wprowadzeniu flagi do francuskiego parlamentu³⁰. Dopiero jego następcą, socjalista

²⁷ *Wersje skonsolidowane Traktatu...*, s. 43; W 2016 r. Brytyjczycy w referendum opowiedzieli się za wyjściem z UE, a w 2020 r. Wielka Brytania ją opuściła.

²⁸ Szerzej o aktywności obywatelskiej w UE zob. Piotrowski 2020, 417-33.

²⁹ Zob. przypis 46. Tu prawdopodobnie podano błędną datę.

³⁰ Agencja Reuters podała 04.10.2017 r.: „Flagi Francji i Unii Europejskiej, które od 2007 roku wiszą obok siebie za fotelem przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego,

Francois Hollande, miał przeforsować ten pomysł. Zapytywano więc: „A dlaczego flaga UE znajduje się 365 dni w roku z plecami siedzącego na podium przewodniczącego francuskiego parlamentu w Pałacu Burbonów w Paryżu? Francja nie uznała unijnej flagi. Wręcz przeciwnie: kiedy Francuzi w 2005 r. odrzucili w referendum konstytucję UE, był to też protest przeciwko dążeniu Unii Europejskiej do przeobrażenia się w twór państwowy” [Noll i Colen 2017].

Francuska lewica atakowała flagę UE ze względu na jej chrześcijański, katolicki charakter. Twierdziła, że jest ona „zbyt religijna” i kłóci się z laickim charakterem państwa. Lider skrajnej lewicy La France Insoumise (Francja niepokorna-nieujarzmiona) Jean-Luc Melenchon³¹ twierdził: „flaga ma zbyt religijną, katolicką symbolikę i dlatego powinna być usunięta z niższej izby parlamentu, gdyż jej obecność godzi w laicki charakter państwa”³². Jego towarzyszką partyjną zasiadającą w Zgromadzeniu Narodowym grzmiała: „Tu obraduje Republika Francuska, a nie Dziewica Maryja” [Noll i Colen 2017].

Nie mniejsze emocje wywołało wywieszenie unijnej flagi na Łuku Tryumfalnym w Paryżu 31 grudnia 2021 r. Powodem było objęcie przez Francję od 1 stycznia 2022 r. prezydencji (przewodnictwa) w Radzie Unii Europejskiej. Ostra krytyka trójki kandydatów na prezydenta Francji, prawicowej polityk Marine Le Pen z Frontu Narodowego i Erica Zemura (Organizacja Generation) oraz kandydatki Republikanów Valerie Pecrese, doprowadziła do jej zdjęcia, po dwóch dniach, z architektonicznego symbolu Paryża. Le Pen i Zemur twierdzili, że wywieszenie flagi UE to „obraza dla uczuć patrio-

pozostaną na sali obrad pomimo sprzeciwu Jeana-Luca Mélenchona.” https://www.challenges.fr/top-news/le-drapeau-europeen-restera-dans-l-hemicycle-a-l-assemblee_504006 [dostęp: 14.11.2024]. W artykule *Interii* z 13.10.2017 r. napisano, że prezydent Emmanuel Macron twierdził, że flaga „powinna być oficjalnie uznana i pozostać na Sali Zgromadzenia Narodowego, gdzie wisi od 2008 roku (sic!)”; https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-francja-skrajna-lewica-zada-usuniecie-flagi-ue-zbyt-religijnyId,2452491#google_vignette [dostęp: 14.11.2024].

³¹ Francuski polityk, w latach 2009-2017 poseł do PE, poseł Zgromadzenia Narodowego XV kadencji, kandydat w wyborach prezydenckich we Francji w 2012, 2017 i 2022 r.

³² *Francja: Skrajna lewica żąda usunięcia flagi UE. 'Zbyt religijna'*, https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-francja-skrajna-lewica-zada-usuniecie-flagi-ue-zbyt-religijnyId,2452491#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome [dostęp: 14.11.2024].

tów”, a Pécresse, że flaga UE „niszczy francuską tożsamość”³³. Rok później, w maju 2023 r. partia Renaissance założona przez prezydenta Francji Emmanuela Macrona złożyła w Zgromadzeniu Narodowym ustawę nakładającą obowiązek wywieszania unijnej fagi w urzędach miast, mających powyżej 1,5 tys. mieszkańców, na terenie całego kraju. Debatowano nad nią w Dniu Europy 9 maja, a przegłosowana została niewielką liczbą głosów. Natychmiast pojawiła się krytyka ze strony skrajnej lewicy i prawicy. Deputowany Zjednoczenia Narodowego Jean-Philippe Thanguy, nawiązując do zachowania tożsamości Francuzów stwierdził, że „Francuzi kłaniają się tylko trzem kolorom: niebieskiemu, białemu i czerwonemu”³⁴.

Podobne emocje wywołała próba wywieszenia unijnej flagi w izbie niższej holenderskiego parlamentu (Tweede Kamer). W Dniu Europy 9 maja 2023 r. holenderscy deputowani [z grupy Zielonych i Demokraci 66 (D66)] wręczyli przewodniczącej Tweede Kamer Verze Bergkamp unijną flagę, z nadzieją jej wyeksponowania obok flagi holenderskiej. Przewodnicząca flagę przyjęła, jednocześnie zlecając asystentowi wyniesienie jej poza budynek parlamentu [Stöckl 2023]. Nie obyło się też bez słownych przepychanek. Obecny na Sali Obrad deputowany Partii Wolności (PPV) Geert Wilders, rzucił hasło aby „spalić flagę”, a byli i tacy, którzy poszukiwali zapalniczki. Wiadomość o tym ukazała się m.in. w „Briefingu z Europy” na portalu „Euroactiv” [tamże]³⁵. Uwagę opinii publicznej szczególnie przykuwały wydarzenia w Holandii i Francji, gdyż te dwa kraje należały do sześciu państw założycielskich Wspólnot i UE. Tam też, w trakcie referendum, obywatele odrzucili Traktat konstytucyjny, zawierający unijne symbole. Problem ten nie ominął innych, tzw. nowych państw członkowskich, które przystąpiły do UE w 2004 r.

³³ *Flaga Unii Europejskiej zdjęta z Łuku Tryumfального. Le Pen i Zemmour ogłaszają zwycięstwo*, <https://www.rp.pl/polityka/art19248471-flaga-unii-europejskiej-zdjeta-z-luku-triumfального-le-pen-i-zemmour-oglaszaja-zwyciestwo>; Zob.: <https://dorzeczy.pl/obserwator-mediow/246649/francja-flaga-ue-zdjeta-z-luku-triumfального.html>; <https://tvn24.pl/swiat/paryz-flaga-ue-usunieta-z-luku-triumfального-marine-le-pen-komentuje-st55465> 25; <https://wpolityce.pl/swiat/580279-sukces-prawicy-flaga-ue-zdjeta-z-luku-triumfального> [dostęp: 14.11.2024]. Francuskie władze przekonywały, że z założenia unijna flaga na Łuku Tryumfalnym miała wisieć tylko dwa dni.

³⁴ *Flagi Unii Europejskiej na miejskich ratuszach. Nowe prawo budzi kontrowersje we Francji*, <https://tvn24.pl/swiat/francja-flagi-unii-europejskiej-na-budynkach-miejskich-urzedow-kontrowersje-wokol-nowego-prawa-st7121345> [dostęp: 14.11.2024].

³⁵ *Holendrzy kłócą się o flagę UE / Briefing z Europy*, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-wewnetrzna-ue/news/holendrzy-kloca-sie-o-flage-ue-briefing-z-europy/> [dostęp: 14.11.2024].

W Czechach i na Węgrzech unijna flaga znikała i pojawiała się w miejscach publicznych w zależności od opcji urzędującego prezydenta i premiera. W Czechach skandalem i aktem wandalizmu określono spalenie ogromnej unijnej flagi, którą wywieszono w centrum Pragi na początku stycznia 2009 r., z okazji objęcia przewodnictwa tego kraju w Radzie Unii Europejskiej. „Takich rzeczy się nie robi” – stwierdził premier Czech, Mirek Topolánek. Jednakże na portalu internetowym Partii Narodowej ripostowano: „Nic po flagach okupanta nad naszą Republiką, nad Pragę. Pamiętamy flagi nazistowskie i sowieckie i nie chcemy także flagi UE”³⁶.

Urzędujący w latach 2003-2013 prezydent Czech Vaclav Klaus do końca swojej kadencji nie pozwalał wywiesić flagi UE na Hradczanach. Jego następcą – Miloš Zeman, w lutym 2013 r., jeszcze jako prezydent-elekt, oznajmił, że ją wywiesi i odbędzie się to w towarzystwie przewodniczącego Komisji Europejskiej Jose Manuela Barroso³⁷. Na początku marca 2013 r. Barroso przybył do Pragi, biorąc udział w uroczystym wciągnięciu na maszt niebieskiej flagi z dwunastoma złotymi gwiazdami, a dodatkowo M. Zeman, pragnąc odciąć się od unijnego sceptycyzmu poprzednika, podpisał tzw. europejski pakt fiskalny (któremu sprzeciwiał się Klaus). Nowy prezydent jasno dawał do zrozumienia, że opowiada się za centralistycznym modelem integracji UE reprezentowanym przez Barroso, w przeciwieństwie do modelu „euro federalistycznego” swojego poprzednika³⁸.

Na Węgrzech unijna flaga stała się też swoistym zakładnikiem w realnym konflikcie władz tego kraju z Unią Europejską. Choć państwo to podpisało deklarację 52 TL, to nawet obejmując prezydencję w Radzie Unii Europejskiej od 1 lipca 2024 r., odmówiło jej wywieszenia, nawet na 6 miesięcy, na siedzibie parlamentu w Budapeszcie. Marszałek Izby, László Kóvér, ogłosił to publicznie, a biuro prasowe poinformowało, że „nie ma takiego obowiązku,

³⁶ *W Pradze spalono wielką flagę unijną*, <https://www.wprost.pl/zycie/150415/W-Pradze-spalono-wielka-flage-unijna.html>; *W Pradze spalono wielką flagę unijną*, <https://wiadomosci.wp.pl/w-pradze-spalono-wielka-flage-unijna-6032748655538817a>; *Splonęła flaga UE. 'To flaga okupanta'*, <https://tvn24.pl/swiat/splonela-flaga-ue-to-flaga-okupanta-ra82678-ls3722871> [dostęp: 14.11.2024].

³⁷ *Flaga unijna wreszcie zawisnie nad Hradczanami*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Flaga-unijna-wreszcie-zawisnie-nad-Hradczanami-2752704.html> [dostęp: 14.11.2024].

³⁸ *Flaga unijna nad Hradczanami*, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Flaga-unijna-nad-Hradczanami-2794787.html> [dostęp: 14.11.2024]. Odnotowano też protesty w Pradze „kilkudziesięciu osób”.

a prezydencja w Radzie UE go nie nakłada”. Przypomniano jednocześnie, że unijnej flagi nie ma tam już od dekady, a powodem jest spór rządu Viktora Orbana z Brukselą, o wiele unijnych polityk³⁹. Informacja o tym odbiła się szeroko w polskich mediach, gdyż nad Wisłą od dawna unijna flaga konfliktowała polityków, prawników i społeczeństwo. Zdarzały się przypadki, że była ona publicznie werbalnie znieważana, a także palona i niszczone. W grudniu 2013 r. znana posłanka Prawa i Sprawiedliwości (PiS) prof. Krystyna Pawłowicz, w opublikowanym wywiadzie prasowym, flagę UE nazwała „unijną szmatą”⁴⁰. Dlatego w dziesiątą rocznicę wejścia Polski do Unii (09.05.2014) wszczęto inicjatywę ochrony prawnej flagi UE, składając w Sejmie RP stosowny projekt ustawy. Proponowano, aby w *Kodeksie karnym*⁴¹ do art. 137 ust. 1, przewidującym ochronę m.in. flagi i godła państwowego, dodać art. 1a w brzmieniu: „Kto publicznie znieważa, niszczy, uszkadza lub usuwa flagę Unii Europejskiej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”⁴². Mimo argumentów, że zapis ten ukróci gorszące i sprzeczne z polską racją stanu ekscesy, nie zdołano go implementować do polskiego prawodawstwa.

W 2015 r. zmienił się rząd w Polsce, a wybrana premier (PiS) Beata Szydło, już pod koniec listopada, po pierwszym posiedzeniu rządu, spektakularnie usunęła flagi UE z sali konferencji prasowej Rady Ministrów, które wisiały tam od 11 lat. Odbiło się to szerokim echem w Polsce, Europie i na świecie. „Przyjęliśmy taką zasadę – tłumaczyła premier – że wypowiedź po posiedzeniach polskiego rządu będzie realizowana na tle najpiękniejszych,

³⁹ *Nie chcą unijnej flagi na parlamencie. Nawet na czas prezydencji*, <https://tvn24.pl/swiat/wegry-prezydencja-w-radzie-ue-marszalek-nie-chce-unijnej-flagi-na-parlamencie-st7992574>; *Węgry mówią, nie! fladze UE. Nie wywieszają jej na siedzibie parlamentu*, <https://dorzeczy.pl/swiat/608025/wegry-nie-wywiesza-flagi-ue-na-swoim-parlamencie.html>; *Węgry nie odpuszczają. Nie wywieszają flagi UE*, <https://wiadomosci.wp.pl/wegry-nie-odpuszczaja-nie-wywiesza-flagi-ue-7046169175280544a> [dostęp: 14.11.2024]; Boryń 2024.

⁴⁰ *SLD: Wniosek do komisji etyki za nazwanie flagi UE 'szmatą'*, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sld-wniosek-do-komisji-etyki-za-nazwanie-flagi-ue-szmata,nId,1073311> [dostęp: 14.11.2024]. Pawłowicz w poniedziałkowym wywiadzie dla „SE” powiedziała: „Ustawa o godle, barwach narodowych i hymnie RP przewiduje, że godne eksponowanie i cześć należy się polskiej fladze. Ciągłe eksponowanie jej łącznie z jakąś unijną szmatą obraża nasze symbole”.

⁴¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, Dz. U. z 2024 r., poz. 17.

⁴² *Prawna ochrona flagi Unii Europejskiej*, <https://wartowiedziec.pl/serwis-glowny/aktualnosci/21124-prawna-ochrona-flagi-unii-europejskiej> [dostęp: 14.11.2024].

biało-czerwonych flag”⁴³. Bardzo szybko brak unijnych flag skomentował założyciel Grupy Spinellego, były premier Belgii i szef liberałów w PE Guy Verhofstadt, stwierdzając: „A więc nie życzycie sobie unijnych flag, ale ciągle chcecie unijnych pieniędzy?”⁴⁴. W podobnym tonie wypowiedział się dziennikarz „Gazety Wyborczej” Paweł Wroński⁴⁵: „Jeśli PiS wyprowadza flagę Unii Europejskiej z konferencji szefowej rządu, to istnieje domniemanie, że za jakiś czas wyprowadzi Polskę z Unii. Pewnie wtedy, gdy skończą się pieniądze z Unii Europejskiej”⁴⁶.

W tygodniku „Newsweek.pl” przypominano, że wcześniej posłanka K. Pawłowicz nazwała unijną flagę „szmatą”, a prezydent Andrzej Duda (były poseł do PE), usunął ją z pałacu prezydenckiego. W mediach zagranicznych najbardziej jednak rezonował gest premier Szydło. „The New York Times” w artykule pt. „Flagi UE znikają z konferencji prasowych polskiego rządu” zauważa, że premier RP „złamała proeuropejską praktykę poprzedników”. Słowa te przedrukowała „Wirtualna Polska”, jednocześnie zamieszczając opinię polskiego eksperta ds. protokołu dyplomatycznego Janusza Sibory. Oceniał on gest polskich władz, z jednej strony jako „zaściankowy” i ośmieszający Polskę na arenie międzynarodowej, z drugiej, jako mogący „urazić uczucia religijne milionów Polaków”⁴⁷. Wyraźnie wskazano więc na religijną symbolikę flagi UE. „Financial Times” zwracał uwagę, że symboliczny gest polskiego rządu oznacza „chłodniejsze relacje nowego reżimu z Brukselą i jego bardziej patriotyczny pogląd na świat”. Agencja prasowa Associated Press (AP) pisała o „zerwaniu z praktyką swych proeuropejskich poprzedników”, a Agence France-Presse (AFP) o „eurosceptycznym tonie” i „większą niezależnością od Brukseli”⁴⁸. Kilka miesięcy później, w maju 2016 r., plasujący się na prawo od rządowej formacji Prawa i Sprawiedliwości, Ruch

⁴³ Premier Szydło pozbywa się flagi UE, <https://wyborcza.pl/7,76842,19277377,premier-szydlo-pozbywa-sie-flagi-ue-24-11-2015.html> [dostęp: 14.11.2024].

⁴⁴ ‘Szmaty’ i ‘symbol unijnej kolonizacji’? Gdzie jest miejsce unijnej flagi?, <https://www.newsweek.pl/polska/beata-szydlo-pozbywa-sie-flagi-unii-europejskiej-czy-pozwala-na-to-prawo/81x7gdl> [dostęp: 14.11.2024].

⁴⁵ Od 2023 r. rzecznik prasowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

⁴⁶ Premier Szydło pozbywa się flagi UE.

⁴⁷ Ekspert o usunięciu flagi UE: mogły zostać urażone uczucia religijne milionów Polaków, <https://wiadomosci.wp.pl/ekspert-o-usuniecie-flagi-ue-mogly-zostac-urazone-uczucia-religijne-milionow-polakow-6027714442159233a> [dostęp: 14.11.2024].

⁴⁸ Nie będzie flag unijnych na konferencjach po posiedzeniach rządu, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-nie-bedzie-flag-unijnych-na-konferencjach-po-posiedzeniach-r,nId,1927225> [dostęp: 14.11.2024].

Narodowy, poszedł dalej przygotowując petycję do Marszałka Sejmu RP, w której domagał się usunięcia flagi UE z Sali posiedzeń Izby niższej parlamentu. Obok argumentacji, że „tzw. flaga UE jest symbolem pozatraktatowym, jej eksponowanie ma wyłącznie charakter zwyczajowy i nie wynika z żadnych zobowiązań międzynarodowych podjętych przez Polskę”, lider RN poseł Robert Winnicki wystąpił z apelem do polskiego rządu, aby „przeszedł do ofensywy i wyraził niezgodę na obecny kształt UE”. Dobitnie wybrzmiało, że usunięcie flag UE jest symbolem walki z brukselskim centralizmem⁴⁹. W następnych latach konflikt nabrzmiewał przenosząc się na ulice miast. Przykładowo w maju 2017 r. strażnik miejski i policjanci Rybnika zatrzymali mężczyznę, który chciał spalić flagę UE, a 11 listopada 2018 r., w dniu Święta Niepodległości, Młodzież Wszechpolska (MW), związana z RN, spaliła flagę UE na błoniach Stadionu Narodowego w Warszawie⁵⁰. Zderzało się to z uruchomioną przez środowiska liberalne w Polsce w 2018 r. akcją obrony flagi Unii Europejskiej. Na łamach „Gazety Wyborczej” publikowano odnośnik do strony Fronteuropejski.pl, gdzie można było podpisać stosowną petycję, określaną jako obywatelską inicjatywę ustawodawczą. Zmierzano ona do objęcia flagi UE prawną ochroną. Jak informowano, „Front europejski” był koalicją kilkunastu organizacji, m.in.: Fundacji Schumana, Fundacji Batorego, Fundacji im. prof. Bronisława Geremka, Komitetu Obrony Demokracji (KOD), Obywatele RP, Ogólnopolskiego Strajku Kobiet, My Obywatele UE, Instytutu Studiów Strategicznych i innych⁵¹. „Unia Europejska to nie zabory – pisano – a jej flaga to nie szmata. Nie powinna być beczeszczona, darta czy usuwana z urzędów i miejsc publicznych. Polska jest częścią Wspólnoty Europejskiej i jej symbole są naszymi symbolami”.

⁴⁹ *Ruch Narodowy chce usunięcia flagi UE z sali posiedzeń Sejmu*, <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-ruch-narodowy-chce-usunieciec-flagi-ue-z-sali-posiedzen-sejmu,nId,2208035> [dostęp: 14.11.2024].

⁵⁰ *Chciał spalić flagę Unii Europejskiej. 24-latek stanie przed sądem (wideo)*, <https://www.rybnik.com.pl/wiadomosci,chcial-spalic-flage-unii-europejskiej-24-latek-stanie-przed-sadem-wideo,wia5-3266-33585.html>; *Kolejna flaga Unii Europejskiej spalona przez nacjonalistów*, <https://wyborcza.pl/10,82983,24162210,kolejna-flaga-unii-europejskiej-spalona-przez-nacjonalistow.html>; *Spalona flaga UE w Warszawie. Jest nagroda za pomoc w ujęciu sprawców*, https://www.rmf24.pl/raporty/raport-100-lat-niepodleglej/fakty/news-spalona-flaga-ue-w-warszawie-jest-nagroda-za-pomoc-w-ujeciu-,nId,2659472#crp_state=1 [dostęp: 14.11.2024].

⁵¹ *Brońmy flagi Unii Europejskiej. Przyłącz się do akcji!*, <https://wyborcza.pl/7,162657,23252877,bronmy-flagi-unii-europejskiej-przylacz-sie-do-tej-akcji.html> [dostęp: 14.11.2024].

Dalej zachęcano czytelników do wywieszania flagi polskiej i europejskiej⁵². W innych polskich mediach także toczyła się dyskusja o właściwym traktowaniu flagi UE. Na stronie „Radia Poznań” wybrzmiał polemiczny dwugłos w tej sprawie. Z jednej strony, Tadeusz Jeziorowski z Komisji Heraldycznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, kładąc nacisk na przyzwoite zachowanie argumentował, że: „choć prawo nie chroni bezpośrednio tej flagi, to należy się jej szacunek. W prawie nie jest konkretnie wymieniona flaga unijna, ale można ją traktować w ten sam sposób – jako symbol, który powinien być otaczany szacunkiem. Ma podobne znaczenie ze względu na to, że Unia Europejska łączy szereg państw. To jest warunek przyzwoitego zachowywania: nie niszczymy znaków, które są symbolami innego państwa, zaprzyjaźnionego czy nie zaprzyjaźnionego”.

Z drugiej jednak ripostował Ziemowit Przebitkowski, który został wskazany przez Młodzież Wszechpolską⁵³, jako ten który spalił unijną flagę podczas marszu 11 listopada: „Jest to oczywiście nieprawda. Flagą UE jest chroniona tak jak flaga np. McDonald’s. Niejednokrotnie polska linia prawna dawała temu dowód, dając mandaty po 30 złotych za spalenie unijnej flagi na happeningach. Z samego faktu członkostwa nie powinien wynikać żaden szacunek. Przez jakiś czas Wielkopolska była częścią Rzeszy i nie wyobrażam sobie, żeby w związku z tym okazywać jej szacunek”⁵⁴.

Toczące się polemiki, opisane akty, a przede wszystkim wnioski posłów z partii Nowoczesna (klub PO-KO) o objęcie ochroną prawną flagi UE, sprowokowały prokuraturę w Polsce do zajęcia oficjalnego stanowiska. W sierpniu 2019 r. do Sejmu RP opinię przesłał prokurator krajowy i pierwszy zastępca prokuratora generalnego Bogdan Świączkowski, w której zdecydowanie sprzeciwił się „nadaniu unijnym symbolom opieki prawnej”. Flagę UE porównał do flag ONZ i NATO, które również takiej ochrony nie mają. Jak dodawał: „w prawie europejskim nie istnieje normatywny wzór symboli UE”⁵⁵. Stosunek do flagi UE dzielił nie tylko całe sejmowe kluby polityczne.

⁵² Tamże.

⁵³ Warto zaznaczyć, że ze środowiska MW wywodził się Konrad Szymański, wieloletni poseł do PE, a w latach 2020-2022, minister ds. Unii Europejskiej w rządzie Mateusza Morawieckiego.

⁵⁴ *Czy flaga UE podlega ochronie prawnej?*, <https://radiopoznan.fm/informacje/pozostale/czy-flaga-ue-podlega-ochronie-prawnej> [dostęp: 14.11.2024].

⁵⁵ *Prokuratura sprzeciwia się ochronie flagi Unii Europejskiej*, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/prokuratura-nie-chce-ochrony-flagi-unii-europejskiej-do-sejmu-trafila-opinia/xhkee9l> [dostęp: 14.11.2024].

Rozdźwięki następowały wewnątrz partii i wśród funkcjonariuszy aktualnie sprawującego władzę rządu. O ile wojewoda lubelski Przemysław Czarnek z PiS, usunął spektakularnie, w lutym 2016 r., flagę UE ze swojego gabinetu⁵⁶, to jego następca, wojewoda Lech Sprawka także z PiS, w grudniu 2019 r., flagę tę przywrócił [Skomra 2019]⁵⁷. W listopadzie 2019 r. nastąpiło, jak sugerował nowy marszałek Senatu z PO-KO Tomasz Grodzki, przywrócenie flagi UE w wyższej izbie parlamentu. Dokładnie poinformował on „o umieszczeniu flag Unii Europejskiej w holu Senatu”. Jego poprzednik z PiS, Stanisław Karczewski odpowiadał, „że unijne flagi były w Senacie przez całą jego kadencję”⁵⁸. Nie przegłosowano tam jednak zmiany statusu i ochrony prawnej flagi UE. Na taki krok zdobył się niemiecki Bundestag, gdzie w maju 2020 r. (po trzech latach rozpatrywania wniosku SPD i uchwały Bundesratu z września 2019 r.) uchwalono przepisy (w Kodeksie karnym) umożliwiające pozbawienia wolności do lat trzech, za spalenie, bezczeszczenie lub zrywanie unijnej flagi. Dotyczyć to miało także hymnu „Oda do radości”. Czyny te zakwalifikowano jako „przestępstwo z nienawiści”⁵⁹. Rozwiązania oprotowała prawicowa Alternatywa dla Niemiec (AfD) zarzucając im „nadmierną (ekscesywną) ingerencję w wolność słowa i ekspresję artystyczną”⁶⁰. Siłą prawa zamierzano egzekwować w Niemczech szacunek dla

⁵⁶ *Lubelski wojewoda usunął flagę UE z gabinetu. Były marszałek mówi o ‘wykonywaniu pustych gestów’*, <https://kurierlubelski.pl/lubelski-wojewoda-usunal-flage-ue-z-gabine-tu-byly-marszalek-mowi-o-wykonywaniu-pustych-gestow/ar/9364586> [dostęp: 14.11.2024].

⁵⁷ *Flaga Unii Europejskiej wróciła do gabinetu wojewody lubelskiego*, <https://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,25497386,flaga-unii-europejskiej-wrocila-do-gabinetu-wojewody.html> [dostęp: 14.11.2024].

⁵⁸ *Spór o unijne flagi w Senacie*, <https://tvn24.pl/programy/spor-o-flagi-unii-europejskiej-w-senacie-ra985545-ls2295359>; *Powrót unijnych flag. Czy PiS pogodziło się ze stratą Senatu?*, <https://wyborcza.pl/7,82983,25407151,powrot-unijnych-flag-czy-pis-pogodzilo-sie-ze-strata-senatu.html>; *Unijne flagi wróciły do Senatu*, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-11-13/unijne-flagi-wrocily-do-senatu/> [dostęp: 14.11.2024].

⁵⁹ *Niemcy będą karać za palenie flag. Trzy lata więzienia*, <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art8941191-niemcy-beda-karac-za-palenie-flag-trzy-lata-wiezienia>; *Trzy lata za więzienia za bezczeszczenie flagi lub hymnu Unii Europejskiej. Niemiecki parlament uchwalił prawną ochronę*, <https://stefczyk.info/trzy-lata-za-wiezienia-za-bezczeszczenie-flagi-lub-hymnu-unii-europejskiej-niemiecki-parlament-uchwalil-prawna-ochrone/> [dostęp: 14.11.2024]; Pięta 2020.

⁶⁰ *Niemcy przyjęły nowe prawo. Za spalenie flagi UE grozi do trzech lat więzienia*, <https://kresy.pl/wydarzenia/niemcy-przyjely-nowe-prawo-za-spalenie-flagi-ue-grozi-do-trzech-lat-wiezienia/>; *Niemcy będą karać za palenie flagi UE*, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/niemcy-beda-karac-za-palenie-flagi-ue/m38sq7p>; *Niemcy: zero tolerancji dla pale-*

unijnych symboli, które *de iure* nimi nie były. Na sile, i to nie tylko prawnej, miała opierać się wspólnotowa integracja. Ujawnił to we wrześniu 2015 r. prominentny polityk SPD, a zarazem przewodniczący Parlamentu Europejskiego, Martin Schulz. Stwierdził on: „Potrzebujemy ducha europejskiej wspólnoty. I w razie konieczności, to musi być narzucone siłą” (*mit Macht durchsetzen*)⁶¹. Słowa te odbiły się szerokim echem w stolicach krajów członkowskich i europejskich instytucjach. Ukazywały bowiem ryzykowną drogę zjednoczenia. Na początku 2021 r. na portalu „Business Insider” opublikowano wypowiedź znanego brytyjskiego dziennikarza i autora, znawcy stosunków międzynarodowych oraz dyplomacji, Tima Marshalla⁶², który tłumaczył dlaczego flaga UE nie jest zwornikiem jedności obywateli Wspólnoty. Jego zdaniem „Ludzie nie jednoczą się wokół flagi Unii Europejskiej, ponieważ to nie ich naród [...]” i że „europejskim państwom nie udało się wytworzyć w ludziach prawdziwego poczucia przynależności do UE”⁶³.

Tego stanu rzeczy nie zmieniły, ukazujące się w następnych latach, artykuły m.in. na portalach „Polskiego Radia” i „Opoki”, przypominające o chrześcijańskiej symbolice flagi UE⁶⁴. Szczególnie w perspektywie, gdy główni decydenci UE lansowali inną, laicką interpretację symboliki flagi (12 liczba doskonała), całkowicie przemilczając historyczne fakty. W oficjalnych materiałach informacyjnych Parlamentu Europejskiego, wyłożonych obok specjalnej wystawy przy Sali plenarnej w Strasburgu w kwietniu 2023 r.,

nia flag, <https://www.dw.com/pl/niemcy-zero-tolerancji-dla-palenia-flag/a-53445878> [dostęp: 14.11.2024].

⁶¹ Schulz spricht: Martin Schulz Europa mit Macht durchsetzen, <https://www.youtube.com/watch?v=PPt-fMB6EtY>; Niemiecki polityk grozi Polsce użyciem siły!, <https://kresy.pl/wydarzenia/niemiecki-polityk-grozi-polsce-uzyciem-sily/>. Słowa te padły w kontekście kryzysu migracyjnego i dotyczyły kilku krajów, zob. https://www.salon24.pl/newsroom/668271,szef-pe-europejska-solidarnosc-w-razie-potrzeby-narzucimy-sila;Martin_Schulz_rozzloscil_europostow, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/894279,martin-schulz-rozzloscil-europoslow.html> [dostęp: 14.11.2024].

⁶² Autora książki: *Worth Dying For: The Power and Politics of Flags*.

⁶³ *Dlaczego flaga UE nie jednoczy? Nie udało się wytworzyć poczucia przynależności*, <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/dlaczego-unijna-flaga-nie-jednoczy-obywateli-nie-udalo-sie-wytworzyc-poczucia/12rwqjl> Por. też Wawrzyniak 2023.

⁶⁴ *To chrześcijańskie symbole stały za utworzeniem flagi Rady Europy, a dzisiaj Unii Europejskiej*, <https://www.polskieradio.pl/39/156/artykul/3083746,to-chrzescijanskiesymbole-staly-za-utworzeniem-flagi-rady-europy-a-dzisiaj-unii-europejskiej;Flaga-Unii-Europejskiej-powstala-z-inspiracji-chrześcijańskiej.I-nic-tego-nie-zmieni!>, <https://opoka.org.pl/News/Swiat/2021/flaga-unii-europejskiej-powstala-z-inspiracji-chrzescijanskiej-i-nic-tego-nie-zmieni> [dostęp: 14.11.2024].

oraz na eksponowanych planszach, nie zamieszczono żadnej informacji o chrześcijańskiej symbolice flagi. Na odrębnej planszy zatytułowanej: „Symboles”, na pierwszym miejscu, w trzech językach (francuskim, niemieckim i angielskim), opisano krótką „Historię flagi europejskiej”, rozpoczynającej się od słów: „Liczba gwiazd nie ma nic wspólnego z liczbą państw członkowskich. Jest tam dwanaście gwiazd, gdyż w wielu tradycjach liczba dwanaście symbolizuje doskonałość, kompletność, jedność”⁶⁵. Ewidentne pominięcie autora flagi Asen’a Heitz’a (nie wymienia się jego nazwiska) oraz jego interpretacji, prowadzić może do kolejnego, religijnego podziału [Zawiślińska 2025]. Chęcią uniknięcia podziałów między krajami, tłumaczył właśnie w 2021 r. Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOL) odmowę postulatu Słowenii, umożliwiającego prezentowania na ceremonii otwarcia Igrzysk, flagi UE. Słowenia sprawowała wówczas prezydencję w Radzie UE. Dodatkowo argumentowano, że „gdyby MKOL pozytywnie odniósł się do unijno-słoweńskiej prośby, stworzyłoby to precedens dla innych organizacji” [Krzysztozek 2021]. Podobnie zakaz prezentowania unijnej flagi podczas finałowego koncertu Eurowizji w maju 2024 r. wydała Europejska Unia Nadawców (EBU). Protestowała wówczas Komisja Europejska, której wiceprzewodniczący Margaritis Schinas, wysłał do władz EBU, list wyrażający szczególne oburzenie. Znalazły się w nim m.in. takie słowa: „Niecały miesiąc przed wyborami europejskimi, w czasie niepokoїв geopolitycznych, kiedy Unia jest atakowana przez autorytarne reżimy, decyzja EBU przyczyniła się do zdyskredytowania symbolu, którzy łączy wszystkich Europejczyków” [Wolska 2024]⁶⁶.

Cytowana konkluzja, w której flaga UE jawi się jako zwornik „wszystkich Europejczyków”, bardziej spełniała kryteria myślenia życzeniowego, niż opisu faktyczno-prawnego. Mogła też dowodzić oderwania od rzeczywistości, rodzącej w przyszłości poważne, społeczne i polityczne konsekwencje dla procesu europejskiej integracji.

⁶⁵ Zdjęcie planszy „Symboles” na wystawie w Holu Głównym PE w Strasburgu z 27.04.2023 r. w zbiorach autora.

⁶⁶ *Tej flagi nie pokazano podczas Eurowizji. Jest reakcja KE*, <https://polskieradio24.pl/artukul/3378217,tej-flagi-nie-pokazano-podczas-eurowizji-jest-reakcja-ke> [dostęp: 14.11.2024].

ZAKOŃCZENIE

Rodzące się po II wojnie światowej inicjatywy integracji europejskiej poszukiwały symboli umożliwiających budowanie tożsamości obywateli starego kontynentu. Jednym z najważniejszych była flaga. Jako pierwsza przyjęła ją Rada Europy w 1955 r., bazując na wyłonionym w specjalnym konkursie projekcie Arsen'a Heitza. Jak przyznał sam autor, inspiracją dwunastu gwiazd na niebieskim tle był opis Matki Bożej z wieńcem gwiazd dwunastu, zaczerpnięty z Apokalipsy świętego Jana. Inni liczbę złotych gwiazd próbowali kojarzyć z tzw. liczbą doskonałą. Organizujące się tym czasie Wspólnoty Europejskie, takie jak EWWiS, EWG, EUROATOM oraz ich instytucje, przez ponad trzydzieści lat dojrzewały do oficjalnego przejścia tejże flagi i uznania za własną, co nastąpiło w 1986 r. Po utworzeniu Unii Europejskiej, symbolikę flagi starano się formalnie zakorzenić w Traktacie konstytucyjnym, odrzuconym w referendach we Francji i Holandii w 2005 r. Przyczyną fiaska tej inicjatywy były m.in. zapisane w nim symbole Unii, a przede wszystkim jej flaga, wskazujące na centralistyczny charakter UE. Wyjściem z sytuacji miała być „dekonstytucjonalizacja”, czyli m.in. formalna rezygnacja ze wszystkich symboli. Przygotowany nowy Traktat z Lizbony, został z tych atrybutów państwowości oczyszczony. Jednakże w załączniku nr 52 do TL, szesnaście krajów zadeklarowało chęć używania flagi (także hymnu, dewizy i waluty euro) jako symbolu, mającego wyrażać poczucie wspólnoty obywateli UE. Jednocześnie wszystkie unijne instytucje, z Parlamentem Europejskim na czele, flagę tę przyjęły jako swoją. Stąd flaga UE zaczęła być uważana za oficjalną, choć formalnie statusu takiego nie posiadała. Wzbudziło to negatywne reakcje w środowiskach politycznych i rządowych wielu unijnych krajów, kontestujących przyspieszanie europejskiej integracji. Wywieszanie flagi przez wielu było odczytywane jako lekceważenie woli obywateli UE, wyrażonej we wcześniejszych referendach. Zwracano uwagę, że tzw. flaga UE jest symbolem pozatraktatowym (ergo pozaprawnym), stając się *de facto* symbolem walki z brukselskim centralizmem. Flaga UE znalazła się więc w „strefie zgniotu” w walce o jej kształt ustrojowy. Wywoływała konflikty w parlamencie francuskim, holenderskim, czeskim, węgierskim, niemieckim i polskim. Niekiedy była też palona na ulicach europejskich miast. Podjęte próby nadania unijnym symbolom, opieki prawnej, zakończyły się sukcesem tylko w Niemczech. Zrywanie lub palenie flagi UE podciągnięto tam pod przepisy „przestępstwa z nienawiści”, stosownie je

penalizując. W Polsce odmówiono takich regulacji, odwołując się do prawa europejskiego, które nie przewidywało normatywnego wzoru symboli UE. We Francji unijną flagę zwalczano ze względu na religijną symbolikę, która miała być sprzeczna z laickim charakterem państwa. W Czechach i na Węgrzech unijna flaga znikała i pojawiała się w miejscach publicznych w zależności od opcji urzędującego prezydenta i premiera. Szczególnie na Węgrzech stała się ona swoistym zakładnikiem w konflikcie jego władz z UE. Co osobliwe, podobny konflikt flaga wywołała na linii Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego z UE oraz Europejskiej Unii Nadawców – UE, które to organizacje odmówiły jej eksponowania. W niemal wszystkich opisywanych przypadkach powoływano się na brak konkretnych umocowań prawnych przedmiotowej flagi, ale inni zwracali też uwagę, że dotychczas nie udało się wzbudzić w mieszkańcach Europy autentycznej identyfikacji z Unią Europejską.

PIŚMIENNICTWO

- Barcz, Jan. 2020. *Od lizbońskiej do postlizbońskiej Unii Europejskiej. Główne kierunki reformy ustrojowej procesu integracji europejskiej*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Boryń, Aleksandra. 2024. „Węgry przejmują prezydencję w Radzie UE. Spór o flagę.” <https://wydarzenia.interia.pl/zagranica/news-wegry-przejmuja-prezydencje-w-radzie-ue-spor-o-flage,nId,7628199> [dostęp: 14.11.2024].
- Curti Gialdino, Carlo. 2005 (2016). *Die Symbole der Europäischen Union: die Wahl der Flagge*. https://www.cvce.eu/de/obj/carlo_curti_gialdino_die_symbole_der_europaischen_union_die_wahl_der_flagge-de-9f9b039a-d7f7-4cc2-b1fd-2842513a9153.html [dostęp: 14.01.2025].
- Czerny, Piotr. 2013. „Opinia prawna na temat podstaw prawnych umieszczania flagi Unii Europejskiej na terenie Sejmu.” *Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych* 3(39): 252-60.
- de Villiers, Philippe. 2019. *Kiedy opadły maski*. Warszawa: Wydawnictwo DeReggio.
- Kołąkowska, Agnieszka. 2007. „Sztuka owijania w bawełnę.” <https://www.rp.pl/plus-minus/art16419641-sztuka-owijania-w-bawelne> [dostęp: 08.11.2024].
- Kowalski, Krzysztof. 2003. „Europy droga do gwiazd.” <https://www.tygodnikpowszechny.pl/europy-droga-do-gwiazd-164126> [dostęp: 04.01.2025].
- Krzysztosek, Aleksandra. 2021. „MKOl odrzucił postulat UE i Słowenii dotyczący unijnej flagi na Igrzyskach Olimpijskich w Tokio.” <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/mkol-ue-slovenia-flaga-igrzyska-olimpijskie-olimpiada-tokio/> [dostęp: 14.11.2024].
- Monnet, Jean. 2015. *Wspomnienia*. Warszawa: Wydawnictwo Poltext.
- Noll, Andreas, i Barbara Colen. 2017. „Spór o unijną flagę we francuskim parlamencie. ‘Czy musimy ją tu znosić?’” <https://www.dw.com/pl/sp%C3%B3r-o-unijn%C4%85->

- flag%C4%99-we-francuskim-parlamencie-czy-musimy-j%C4%85-tu-znosi%C4%87/a-41044167 [dostęp: 14.11.2024].
- Pięta, Martyna. 2020. „Niemcy wprowadzili nowe prawo. 3 lata więzienia za spalenie flagi UE.” <https://medianarodowe.com/2020/05/16/niemcy-wprowadzili-nowe-prawo-3-lata-wiezienia-za-spalenie-flagi-ue/> [dostęp: 14.11.2024].
- Piotrowski, Mirosław. 2020. „Legal and Historical Aspects of Civic Activity in the European Communities and EU.” *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie* 2:418-19.
- Piotrowski, Mirosław. 2022. „Obywatelstwo Unii Europejskiej. Uwarunkowania historyczne – prawne nadużycia i przestępstwa.” *Fides Ratio et Patria. Studia Toruńskie* 19(2):217-38.
- Rotuska, Patrycja. 2011. „Symbole Unii Europejskiej a wartości i tożsamość europejska.” <https://web.archive.org/web/20111023045512/http://www.uniaeuropejska.org/symbol-e-unii-europejskiej-a-wartosci-i-tozsamosc-europejska> [dostęp: 20.07.2011]. Zarchiwizowane z tego adresu: 23.10.2011.
- Skomra, Sławomir. 2019. „Nowy wojewoda przywrócił flagę UE w swoim gabinecie. Usunął ją jego poprzednik.” <https://kurierlubelski.pl/nowy-wojewoda-przywrocil-flage-ue-w-swoim-gabiniecie-usunal-ja-jego-poprzednik/ar/c1-14644613> [dostęp: 14.11.2024].
- Stöckl, Benedikt. 2023. „Holandia: Kłótnia w parlamencie. Kością niezgody europejska flaga.” <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/holandia-klotnia-w-parlamencie-koscia-niezgody-europejska-flaga/> [dostęp: 14.11.2024].
- Szydłowska, Aleksandra. 2011. „Budowa tożsamości europejskiej poprzez symbole. Przykład flagi europejskiej”. <https://web.archive.org/web/20131227140215> [dostęp: 18.05.2012].
- Wawrzyniak, Jan 2023. „Prawo europejskie a polska tożsamość konstytucyjna (aspekty prawno-polityczne).” https://www.researchgate.net/publication/378893224_Prawo_europejskie_a_polska_tozsamosc_konstytucyjna_aspekty_prawno-polityczne [dostęp: 14.11.2024].
- Wolska, Anna. 2024. „KE skarży się na zakaz wnoszenia unijnych flag na konkurs Eurowizji.” <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/ke-skarzy-sie-na-zakaz-wnoszenia-unijnych-flag-na-konkurs-eurowizji/> [dostęp: 14.11.2024].
- Zawiślińska, Milena. 2025. „Flaga Europy ma ukryte znaczenie? ‘Usunięta centralna postać’.” <https://wiadomosci.onet.pl/religia/flaga-europy-ma-ukryte-znaczenie-spisek-pod-dyktando-watykanu/he92mhe> [dostęp: 11.01.2025].

Flaga Unii Europejskiej: symbol jedności Europy czy źródło prawno-politycznego i religijno-historycznego konfliktu w XX i XXI wieku?

Abstrakt

W procesie integracji europejskiej dużą wagę przykładano zarówno do tworzenia wspólnych instytucji, jak i symboli. Jednym z najważniejszych była flaga. Miała ona umożliwiać budowanie tożsamości obywateli starego kontynentu. Działania te podjęto na dwóch poziomach: Rady Europy i Unii Europejskiej. Flagę jako pierwsza przyjęła RE w 1955 r. Jej autorem był Arsen Heitz. Inspiracją symboliki dwunastu gwiazd na

niebieskim tle był opis Matki Bożej z wieńcem gwiazd dwunastu, zaczerpniętej z Apokalipsy św. Jana. Inni, wbrew woli autora, liczbę złotych gwiazd próbowali kojarzyć z tzw. liczbą doskonałą. Organizujące się Wspólnoty Europejskie oraz ich instytucje, przez ponad 30 lat dojrzały do przejścia tejże flagi i uznania za własną, co nastąpiło w 1986 r. Po utworzeniu UE, flagę starano się zakorzenić w Traktacie konstytucyjnym, odrzuconym w referendum we Francji i Holandii w 2005 r. W załączniku nr 52 do Traktatu Lizbońskiego, 16 krajów zadeklarowało chęć używania flagi jako symbolu, mającego wyrażać poczucie wspólnoty obywateli UE. Wszystkie unijne instytucje, flagę tę przyjęły jako swoją. Stąd flaga UE zaczęła być uważana za oficjalną, choć formalnie statusu takiego nie posiadała.

Słowa kluczowe: prawo UE; flaga europejska; flaga Unii Europejskiej; symbole UE; Unia Europejska; Rada Europy; integracja europejska.

The European Union Flag: Symbol of European Unity or Source of Legal-Political and Religious-Historical Conflict in the 20th and 21st Centuries?

Abstract

In the process of European integration, great importance was attached to both the creation of common institutions and symbols. One of the most important was the flag. It was to enable the building of an identity for the citizens of the old continent. This work was undertaken at two levels: The Council of Europe and the European Union. The flag was first adopted by the Council of Europe in 1955, by Arsen Heitz. The symbolism of twelve stars on a blue background was inspired by the description of Our Lady with a wreath of twelve stars, taken from the Apocalypse of St John. Others, against the wishes of the author, tried to associate the number of golden stars with the so-called perfect number. The European Communities, which had been in the process of being organised, and their institutions, took over 30 years to adopt the flag and recognise it as their own, which happened in 1986. After the creation of the EU, the flag tried to become enshrined in the Constitutional Treaty, which was rejected in referendums in France and the Netherlands in 2005. In Annex 52 to the Lisbon Treaty, 16 countries declared their willingness to use the flag as a symbol to express the sense of community of EU citizens. All EU institutions, adopted the flag as their own. Hence, the EU flag came to be regarded as official, although formally it did not have this status.

Keywords: EU law; European flag; European Union flag; EU symbols; European Union; Council of Europe; European integration.

Information about Author: DR. HABIL. MIROSLAW PIOTROWSKI, UNIVERSITY PROFESSOR – The John Paul II Catholic University of Lublin; correspondence address: Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, Poland; e-mail: mirosław.piotrowski@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0003-1517-0128>